

Nr. 48 - Persillekræmmeren - 2007

Skæbner omkring et sølvkrus

af Herdis Therkelsen (1915-2001), Flemming

I 1982 skrev afdøde lokalhistoriker denne artikel i Horsens Folkeblad, der handler om gårdene i Meldrup og Blistrup og de tilstande, der fandtes i Stensballe-området i 1700-tallet..

Lokalarkivet har tilføjet et par billeder og lavet efterskrift I og II, men ellers er alt uændret i artiklens oprindelige indhold.

Gadeparti fra Meldrup. Gårdene ligger på nordsiden af vejen, 1950. Tegning af H. E. Jensen.

Indledning

For en tid siden var der i et blad et billede og en beskrivelse af et digert sølvkrus med låg, der skulle under hammeren hos Christies Auktioner i London. Kruset er fremstillet af Horsens-mesteren Knud Rasmussen Brandt, der fik borgerskab i Horsens i 1737. I låget er indfældet en mønt – Frederik den Femtes krone fra 1747, og rundt om denne er indgraveret navnene: ”Niels Jensen Meldrup – Kierstine Nielsdatter – 1776”. Kruset vejer 624 g og er 18,3 cm højt, og det er vurderet til ca. 25.000 kr. (1982). Mens nogle vurderer kruset efter dets værdi eller kunstneriske udførelse, er der måske andre, der

tænker over, i hvilken anledning det for over 200 år siden var købt. - Hvordan levede mon dette par – var det et liv i glans og herlighed – eller gled dagen hen for dem i grå ensformighed – var de lykkelige eller ulykkelige? Der har vel i deres liv som alle andres været lidt af hvert.

Niels Jensen

Af Vær kirkebøger og Stensballegaards skifteprotokoller fremgår det, at Niels Jensen var avlskarl i Vær præstegård i 1759, da Thomas Jensen i Meldrup døde, og enken Maren Pedersdatter stod og manglede en dygtig mand til at passe gården. I de tider var der ikke noget der hed gårdbestyrer eller husbestyrerinde. Stod man og manglede en af delene, skulle man simpelthen gifte sig med vedkommende.. Maren Pedersdatter foretrak da Niels Jensen, og han havde ikke noget imod at gifte sig til en god gård - at enken var 66 år og han var 33, var underordnet. Dette ægteskab varede til Maren døde i 1766.

3 måneder efter Maren Pedersdatters død, den 9. september, giftede Niels Jensen sig igen. Denne kone var 25 år gammel og hed som den første – Maren Pedersdatter. Nu forløb 10 år, måske de bedste for Niels Jensen. Der var født 5 børn, da der blev født en lille pige, der kostede moderen livet. Den lille pige blev døbt samme dag, som moderen blev begravet.

Det må have været et hårdt slag for Niels Jensen pludselig at stå ene med små børn, - hvor fandt han sig en ny kone i en fart, der ville gå ind og være mor til 6 små børn og ægteviv til en 50 årig mand? Han var jo afhængig af, hvem der i øjeblikket var ledig på ægteskabsmarkedet.

Kierstine Nielsdatter

Niels Jensens øjne faldt på den 25 årige Kierstine Nielsdatter, og hun sagde ja efter at han nok i forvejen havde aftalt med hendes forældre. I aftalen indgik nok mere end ymtet om en fæstegave. – Hun fik alle tiders flotte gave, nemlig et vægtigt sølvkrus – helt usædvanligt med en så stor gave blandt almuen, hvor man, før man brugte forlovelsesringe, gav fæstegaver til hinanden i form af hjemmelavede brugsting.

Deres bryllup stod 2. august 1776, lige 2 måneder efter Niels Jensen var blevet enkemand. Men deres ægteskab blev kun kort, han døde året efter og blev begravet 16. august. De havde da sammen en lille datter på 12 uger.

Nu stod Kierstine alene med gården og alle børnene. Hun måtte skyndsomt se sig om efter en ny mand. Det lykkedes ret hurtigt, for 6 uger efter holdt hun bryllup med Peder Medsen, der var 30 år gammel. Også dette ægteskab blev en kort lykke, idet han døde 1782 og blev begravet 6. juni..

Igen måtte Kierstine se sig om efter en ny mand. Den 2. august - 6 årsdagen for hendes første bryllup – holdt hun bryllup med Thomas Andersen. De fik en søn.

Men 1786 skrev præsten i kirkebogen: ”Den 2. januar blev Thomas Andersens hustru i Meldrup, Kierstine Nielsdatter tillige med tvende hjemmedøbte Tvillingebørn – Anders og Peder – hver i sin Arm samt et ufødt Foster i Livet – begravet. Tvillingerne var 3 Dage gammel”.

Kædeægteskaber

Et par måneder efter giftede Thomas Andersen sig igen, og han blev enkemand igen, gift endnu en gang, før han døde, og hans enke giftede sig igen. Sådan fortsatte dette lange ”ægteskab” med skiftende partnere til 1854. Det begyndte i 1721, da Thomas Jensen, hvis enke Niels Jensen ægtede, fæstede sin fars gård. I dette lange ”ægteskab” var født mange børn – nogle var søskende – nogle halvsøskende – og mange var slet ikke i familie. Ét havde de dog alle til fælles, nemlig barndomshjemmet i Meldrup.

Fæstegaven

At sølvkruset var en fæstegave til Kierstine, skønner jeg deraf, at det ikke er nævnt i skiftet efter Niels Jensen, men det er det efter hende. Det har været hendes personlige eje, en fæstensgave kunne fritages ved opgørelsen af boets værdi.

At det er samme sølvkrus, som skulle på auktion i London, er der ingen tvivl om, for det er nøje beskrevet i skiftet: ”En sølvkande med Kong Frederik d. Femtes Krone i Låget forgyldt med Skrift udenom – Niels Jensen – Kierstine Nielsdatter – Meldrup – 1776”.

Kruset blev i skiftet vurderet til 32 rigsdaler. På samme tid var køer vurderet til 6-8 rigsdaler – altså har sølvkruset samme værdi som 5-6 køer. I dag koster kælvkvier 6000-7000 kr. (1982), og kruset er vurderet til 25.000 kr – altså 4-5 køers værdi.

Da Kierstine Nielsdatter på kort tid skulle bestemme sig til at give Niels Jensen sit ja, må det have været mere fornuft end følelser, der har været udslagsgivende.

Efterskrift I

På sølvkruset kom et navn mere: ”Thomas Nielsen”. Dette vides, fordi Ane Kirstine Thomasen gift med Elisius Pedersen Fuglsbjerg af Blirup den 8. marts 1913 nedskrev sine erindringer. Heraf kan man bl.a. læse: ”En meget smuk og værdifuld sølvkande havde bedstefar (Niels Thomassen) haft med hjemmefra (Meldrupvej 14).

Der stod en Mands og en Kvindes navn på låget – med årstallet 1776. Hans fars navn var det i alt fald ikke, idet hans navn (Thomas Nielsen) blev sat på kanden med årstal 1816. Efter mors død kom far til at sælge den til en som rejste omkring for at købe gamle ting. Han fik det han forlangte for den – 200 kr., som han gav bror og mig, men vi var meget kede af, at han havde solgt den, - men det pinte ham selv mest”.

På Horsens Museum kan ses et måske lignende sølvkrus som det omtalte.
Kruset er fremstillet af Mogens Thommesen Löwenherz, der boede i Horsens 1695-1733.
Krusets højde og diameter er 15,5 og 13 cm.
På låget er påsat en mønte med portræt og tekst. CAROLUS II DEI GRATIA samt indskrift omkring mønten: CISRAMDS 1718.

Efterskrift II

Landboreformerne af 20. juni 1788 betød, at fæstebønderne fik mulighed for at frikøbe fæstegårdene fra godserne samt samle jorderne i marker af passende størrelse for den tids rationelle drift. For Stensballegaards vedkommende fandt disse frikøb sted i perioden 1855- 1869.

Kilder

Horsens Folkeblad den 15. januar 1982.
Grete Engsig-Krarup, 2007. Materiale vedr. Meldrup og Blirup.
Horsens Museum, 2007. Oplysninger om sølvkrus.

Redaktion: FGS, KSO